

Da vikingetiden blev opfundet i nationalstatens tjeneste

Vikingetiden blev opfundet i 1800-tallet for at give den danske nationalfølelse et boost, så den pressede danske nationalstat ville bestå. I dette arbejde spillede arkæologen J.J.A. Worsaae en vigtig rolle.

Forestillingen om Vikingetiden er en central del af den danske nationale selvopfattelse. Vi ser referencer til vikinger på alt lige fra termostøvler, kødpålæg og fodboldklubber.

Men Vikingetiden er et ord, der først er blevet opfundet i 1800-tallet. Oprindeligt var en viking blot et ord for en person, der bedrev sørøveri, uden at det havde nogen etnisk eller geografisk tilknytning. I modsætning til i dag, hvor ordet ofte bliver brugt som et andet ord for skandinav, og forstås som en etnisk, kulturel og geografisk betegnelse.

J.J.A. Worsaae var arkæolog og historiker. I 1865 overtog han jobbet som direktør for Det Kgl. Museum for nordiske Oldsager (Nationalmuseet).

Vikingefortællinger skaber national identitet

Jens Jacob Asmussen Worsaae, der levede mellem 1821-1885, var en central drivkraft i arbejdet med at skabe en national dansk identitet ved hjælp af forestillingen om Vikingetiden.

Kort efter sin første bog om Danmarks Oldtid blev Worsaae kontaktet af Christian VIII, der vil sende ham i fodsporene på de gamle vikinger. I 1846 sejlede Worsaae til De Britiske Øer. Rejsen omtaler Worsaae selv som et arkæologisk vikingetogt, der på den ene side skulle bestemme vikingernes indflydelse og magt uden for Danmarks nuværende grænser, og på den anden side rette op på »misforståelser« omkring vikingernes kulturelle udvikling.

Det blev snart klart for Worsaae, at fortællingerne om de gamle vikinger var særligt godt egnet til at skabe og opretholde en selvstændig dansk national identitet eller folkeånd. I 1851 brugte Worsaae ordet viking og i 1873 introducerede han perioden Vikingetiden i bogen *De danskes Kultur i Vikingetiden* fra 1873. I

denne bog forklarede han blandt andet, at netop den »saakaldte Vikingetid fortjener en nøjere betragtning, når man leder efter Spiren til det særegne Præg, som adskiller os og vore nordiske Frænder fra de øvrige Folkefærd i Europa.«

Fortiden skulle altså udforskes, men samtidig også bruges til at skabe forestillingen om den danske nationalkarakter, den lim, der skulle holde nationen sammen. Grunden, til at 1800-tallets danske historikeres blik i en sådan grad blev rettet mod forestillingen om det danske folk, nationalstaten og Danmarks selvstændighed, var bl.a. de problemer og katastrofer, som Danmark udsattes for i løbet af århundredet. Heriblandt Københavns bombardement i 1807, tabet af Norge i 1814 og tabet af hele Slesvig og Holsten i 1864. Så da den danske stat var mest under pres, begyndte man for alvor at dyrke den nationale identitet – og dermed også historien om vikingerne.

Kimen til den danske nationalkarakter

I bogen *Danmarks Oldtid oplyst ved Oldsager og Gravhøje* fra 1843 forklarer Worsaae:

»Et Folk, som har Agtelse for sig selv og sin Selvstændighed maa nødvendigvis henvende Blikket paa den forbigangne Tid, for at erholde Oplysning om, til hvilken Folkestamme det hører, i hvilket Slægtskabsforhold, det staar til andre Folk – for at erfare, hvorledes det er blevet, hvad det er. Thi først naar dette ligger klart for Tanken, faaer Folket fuld Bevidsthed om sin Eiendommelighed, først da kan det med kraft værne om sin Selvstændighed, og med Iver arbeide paa en større fremtidig udvikling og derved paa at befordre Fædrelandet Held og Hæder«

Worsaae anser vikingetiden for at være grundstenen i Danmarkshistorien, og derfor mener han, at det er muligt at finde kimen til at forstå det danske folk og den danske nationalkarakter ved at studere vikingerne.

»Vi finde vel vore Forfædre hengivene til et grumt og vildt Hedenskab, men alligevel kunne vi dog ikke nægte dem vor beundring. Deres Kjærlighed til Hjemmet og Friheden, deres Trofasthed og Tapperhed, som endog satte Europas mægtigste Stater i Skræk, vare Vidner om en Sjælsadel og Kraft, der i vore Dage tilfulde fortjente at efterlignes.«

Vikingen og den danske selvopfattelse

Genoplivningen af vikingerne skal styrke den danske nationalfølelse, derfor er det vigtigt for Worsaae, at fortællingen om vikingen ikke udelukkende var historien om en forbryderstamme:

»Unægteligt vilde det ikke være styrkende for de Danske og Nordmændenes Nationalfølelse, hvis alene Voldsgerninger, Mord og Brand betegnede Vikingernes Fremgang og Nedsættelse i fremmede Lande.«

I sine bøger retter Worsaae op på denne forestilling ved blandt andet at fokusere på vikingernes sømandsånd og deres fredelige handel. I sine bøger lykkes det Worsaae at skabe en romantisk forestilling om vikingerne som forfædre, vi kun kan være stolte af at nedstamme fra:

»Ligesom den nordiske Natur, den friske Vinterkulde havde hærdet Vikingens Legeme til at udstaa allehaande Besværligheder og givet ham Styrke til at føre Sværdet med Eftertryk, saaledes havde den ogsaa skjærpet hans Mod, lært ham uden Frygt at gaae Faren imøde. Nordens stjerneklare Himmel havde viis ham Stjernernes Gang og indbyrdes Stilling; disse vare nu det Compas, hvorefter han styrede sit Skib til de ukjendte, fremmede Kyster«

Worsaae genoplivede vikingen med alle de fantastiske forestillinger, og viste ham som andet end en blodig sørøver: en handelsmand, en sømand og en kulturudvikler. På denne måde konstruerede Worsaae et begreb, der sidenhen er helt integreret i den danske selvopfattelse.